

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 23.

Fylke: Rogaland.

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Sjernarøy.

Emne Bordskikk til kvardags.

Bygdelag: Nord-Hidle.

Oppskr. av: Johannes Hidle.

Gard: Nord-Hidle.

(adresse): Reilstad.

G.nr. 12. Br.nr. 1.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1. Dei sat ved bordet, anten eit klaffeboard eller i eldre tid eit langbord. S kiva var sjeldnare um det enn fans på sume kjøkkenar.
2. Heile huslyden sat ved same bordet, og gjer det framleides.
3. Alle fekk og får mat samstundes, utan at nokon er ute og kjem sinare heim.
4. Alle får same maten, so sant dei er friske.
5. Folk får maten på kjøkken til vanleg. Før hende det dei hadde maten i stova, avdi kjøkken var mindre god og dei helst koka i stova, no er det meir slutt, so kjøkken er den vanlege daglege matstaden.
6. Til høgtids brukar dei ha maten i stova, eller når der kjem framande. Elles stödt på kjøkken, gjerne sundagar med. Men dei sit alltid ved same bordet både husbond og tenar.
7. Dei har jamnast faste plasser, um det enn kan skifta noko, serleg der det er born. Husbonden sat gjerne for enden av BØ bordet eller övst ved ei langsida der det var utsyn mot döri, um bordet stod til veggen med enden. Matmori sat anten ved enden eller og ved sida nærre enden. Tenestegjenta kunde og ha plassen sin for enden.
8. Skikken at borni stod ved bordet ukjent her.
9. Husbonden sin plass sjeldan kalla högsätet her eller merkt ut på sers måte, utan kanhenda med ein sers stol som var hans.
10. Um det var langbord midt på golvet, sat husbonden gjerne for enden, eller um bordet stod til veggen med eine enden, hadde han plassen sin på langsida so han hadde fritt utsyn til döri.
11. Dei vaska hendene um dei hadde vore på arbeid som skitna dei. Mannfolki sat alltid berrhovda ved bordet.
12. Før åt so mange som mogeleg av same fatet, graut og suppa, men eg kan ikkje minnst dei hadde sams mjölkekopp til grauten. Heima hadde dei mjölki i ei liti steinty-skål, ikkje kopp til kvardags. Dei tok jamnast ei skei graut og duppa i mjölki og förde til munnen. Sume bruka og både för og no å drikkja av skáli eller koppen utan å duppa skeii. At dei slo mjölki på tallerken var sjeldnare, um det enn vart gjort sumegonger. - Kaffidriking og kaffikoppar vanleg det eg kan minnst og truleg ei tid för (eg er född 1879).
13. Gryta sette dei aldri på bordet, det hende dei sette ei stekjepanna på bordet med eit trestykke under, eller noko papir, men ikkje vanleg. Gryta stod i gruva eller på komfyren og der auste dei på tallerkar eller fat frå den og sette på bordet. Stundom kunde dei og fylla eit fat med ymse matslag og setja på bordet so folk kunde ta ny forning av det.
14. Me laga alltid hite av middagsmaten, anten det var fisk

eller kjøt. Fyrst eit hövande stort stykke flatbörd, deretter kjøt eller fisk, so ei skiva jordeple og ovanpå eit stykke flatbörd, so beit me av og åt frå kanten. Me kalla det bite eller: bete.

15. Ja, sukkerbiten tok dei stödt i munnen og drakk kaffi att-åt. Alle gjorde det.
16. För vanleg drikk kaffi av skåli. Dei tok det var kniperi um dei ikkje skjenkte full både koppen og skåli, so slo dei på tefatet og drakk, og jamt var kaffien so heit at dei måtte kjöla han på tefatet. No ser me mest aldri nokon slår kaffien på skåli, og det höver heller ikkje når der er fin duk på bordet.
17. Gaffel kom i vanleg bruk heima millom 1890 og 1900, tenkjer eg.
18. Heima hadde me alltid bordknivar av jarn, eg veit ikkje av ~~at~~ at dei bruka tollekniven ved bordet når dei åt.
19. Kvar hadde ei skei, utan at der var sers merke på henne. Dei vart stödt vaska etter maten og lagde i ein liten kasse der det var eit rom jamsides for knivane. För bruka dei treskeier, eller grumare var hornskeier, heima bruka me stödt jarnskeier, det eg minnest. Til högtids og fest: sylvskeier. Skeiene alltid vaska etter bruken.
20. Når me åt til dugurds og hadde litt steikt flesk attåt, tok ~~me~~ eit stykke flatbörd og la flesket på, og tilslutt åt me upp det og, i ein ein bite me laga til. Til nonsmaten som var middagsmat, bruka me alltid tallerkar av steinty, det eg minnest. För kunde dei bruka ei liti fjöl som eit skjerebrett, eller ei rund brikk av ei fjöl, stundom måla, eller og berre bordet. Etter dei slutta eta av same fatet, bruka dei djupe tallerkar, til graut og suppa.
21. Til kvardags bruka me ikkje duk heima det fyrste eg minnest. So kom voksduk i bruk. No er voksduk vanleg, um dei ikkje har desse nymotens bordi der dei ikkje treng duk og som er lette halda reine. Brukar dei voksduk ligg han på heile dagane.
22. Voksduk mykje brukt, trekvite bord sjeldan, meir målte eller og slike bord som er samansette av ein slags masse, dei erkomne bruk dei siste åri.
23. Kvar kunde ta det han vilde og so mykje han vilde, eg minnest ~~me~~ dei snakka um at dei etla ut maten för men såg det aldri. Fati vart sende kring i ein viss orden, frå husbonden av. Når dei etla ut maten, som me kalla det, kunde dei som hadde trong for det, få meir um dei berre sa frå.
24. Heller ikkje smör, ost eller bröd vart ut-etla heima.
25. Rimeleg at dei som arbeidde tyngst eller trong mest for å vaksa, fekk meir enn andre, i den tid dei etla ut maten.
26. Når borni vart so store dei klara seg sjölv ved bordet, fekk dei det, alderen til det kunde veranoko ulik. För fekk dei hjelp av foreldri eller vaksne eller eldre systkin.
27. För vanleg å tyggja maten åt småborn, no ikkje.
28. Kvar las helst bordbön stille for seg, sume lenger, andre stuttare. Sumestader las helst småborni bordbön, no er det meir slutt heima. Heima vart det slutt at borni las bordbön etter dei eldste borni vart store. Kjem der frmande, les kvar stille for seg, um dei brukar den skikken enno, for sume er slutta med et.
29. Jamnast var det snakk ved bordet, um arbeidet dei hadde gjort eller skulde gjera, eller um nytt dei hadde höyrt. Forbod mot å snakka kjenner eg ikkje til heima. Kven som vilde kunde fritt tala ut.
30. Å le ved bordet var ikkje so vel hövande, men det hende når der vart sagt noko morsamt. Noko ordtak um det kjenner eg ikkje heimafrå.
31. Sang ved bordet ukjent anna ved högtider og vertskap, t.d. likferd. Ordtak: Mannen visste ikkje at kjerringi var galen för ho song ved bordet.
32. Helst venta ein til alle var ferdege för ein reiste seg frå bordet, det vart helst set på som mindre god uppseding at dei

- 3
- gjekk för, eller dei måtte ha travelt då.
33. Skikken å takka for maten millom husens folk ikkje brukt för, heller ikkje er det vanleg no.
34. Kom framande inn med dei at til bords, sa dei för: signe maten, eller Gud signe maten. No segjer dei helst: velbekome.
35. Sjeldan bad dei framande sitja saman med seg til bords, dei duka heller på seinare, og sette det fram på ein pyntelegare måte. Stundom kunde dei framande be seg fri verta sette til bords. Var det meir kjende eller slike som kom eit erind, t.d. kjøpa jordeple, kunde dei verta bedne med til samebordet.
36. Var det langframande duka dei stödeg bordet um dei kom millom måli, um dei ikkje bad seg fri.
37. Helst skulde dei framande ha sers traktering, og det varer ved, eller um dei tek dei same rettene: so vert dei sette finare fram.
38. Kjelen stod ikkje på heile dagen; kom der framande som skulde ha kaffi, sette dei han på og mol gjerne litt rau-
stare på enn til vanleg.
39. Det hender dei let meir kjende eta saman med seg på kjøkken, er det mindre kjende eller langvegsfrå, skal dei inn i stova og ha sers traktering. Har dei andre nyss fått mat, et den framande åleina, eller og kan anten husbonden, hūsmori eller ein annan sitja saman til bords med den framande.
40. Helst skal ein be den framande fordyna seg, gjerne fleire gonger, men dei er ikkje so stride på det som för, korkje dei som skal til bords eller dei som gjev mat, at dei nöyder folk. Det gjorde dei för mange stader, visst heima og.
41. Et den framande åleina, sat jamnast ein annan inne og heldt han med lag, gjerne husmori. Var det ein mann, sat husbonden i benken og prata med den framande, med andlitet mot, var det matmori som sat inne, kunde ho sitja med eit spöt burte ved omnen, var det vinterstid, og då gjerne meir halvt vent mot den framande, til andre tider i beaken eller på ein stol med spötet sitt, og då med gjerne litt vendt burt frå, um ikkje so mykje.

5192